

יוצא שסידור השמועות ההלכתיות בסדר מופתי שסומן כראוי שיוכל עי"ז לחזור עליו בעל-פה ממש, עליו נאמר: "אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב". ולכאורה תימה, וכי משום הסימנים, גדול הוא מבתי כנסיות ובתי מדרשות? וי"ל אין הכי נמי, דהא גמרא ערוכה היא בעירובין (נג.): "בני יהודה דדייקי בלישנא ומתנחי סימנא נתקיימה תורתן בידן, בני גליל דלא דייקי ולא מתנחי סימנא לא נתקיימה תורתן בידן". מאחר שלא עשו סימנים לתורתם אחר החורבן, הרי לא נתקיימה תורתן בידן, וזהו דאמר עולא: מיום שחרב ביהמ"ק אין לו לקב"ה אלא ד"א של הלכה, והיינו גירסת ההלכה ושינונה ע"י ציונים.

ואכן, ככל שהעמיק החורבן כן השכחה גברה [כמובא ברש"י ב"מ (לג): ע"ש], ואנו רואים עד כמה שנצטערו על כך חכמים בגמ' בעירובין (נג.) אמר רב אשי: אנן כי אצבעתא בבירא לשכחה. ומביא תוס': "ור"ח גרס בבירזי, פירש: כשוקע אצבעו בזרעונים כמו בחרדל וכיוצא בו נראה כמו גומא, וכשמסיר אצבעו חוזרת ומתמלאת הגומא מיד, כך אנו, כשאנו מסיימין המסכתא ומתחילין האחרת מיד שוכחין הראשונה". ואפשר לתת משל נוסף על פי הפסוק: "הנותן בים דרך" דהא האוניה בלב ים שטה ועושה שבילים, אך כל שביל נעלם אחר כמה דקות כלא היה, וצריך חוכמה רבה ותחבולה לתת בים דרך, **ושלמה המלך אשר "איזן וחיקר"** אמרו חז"ל דאגמריה בסימנים - וכיצד "הנותן בים דרך"? ע"י נתינת סימנים בדרך, כגון שמניח חבל לאורך דרכו. וכך יוכל לדעת לחזור על דרך זו, אפילו בים.

וכך הנותן בים התלמוד דרך - הוא עושה סימון לאורך כל הש"ס ע"י רמזים על אות הדף - וקורא שם לדרך התואם לאות הדף, ועי"ז הוא יכול ללכת בכל מרחבי הש"ס ללא חשש להיאבד, ויודע כל נושא, כל סוגיא, כל הלכה, היכן בדיוק בש"ס היא נמצאת, וגם אם לא יודע מכאן הלכה למעשה, אין זה מטרתו, אלא להיות בקי כמו במשניות שאין לפסוק הלכה מהם.

ד. וראיתם אותו וזכרתם

כתיב במצוות ציצית: "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה'". לכאורה קשה, מה שייך ראית הציציות לזכירת כל המצוות, ולמה לא אמר כן על שאר מצוות, כגון: תפילין, מזוזה, ספר תורה? וי"ל שמצוות ציצית תמידית היא ולכן דווקא היא מזכירה לו. אך עדיין קשה, כיצד היא מזכירה לו את כל מצוות ה'? (ויש כאן ראייה לשיטת הרא"ש ודלא כהרמב"ם, שסובר הרא"ש שמצוות ציצית נוהגת גם בלילה, והיינו בגד של יום המחוייב בציצית, מחוייב בו גם בלילה, דהא מחוייב לזכור גם בלילה מצוות ה', דמאי שנא מהיום).

ויש לומר כדברי רש"י על פסוק זה, וז"ל: "וזכרתם את כל מצות ה', שמנין בגימטריא של ציצית ושמונה חוטים וחמישה קשרים - הרי תרי"ג". ופירוש דבריו, ע"י שרואה הציצית שהיא סימן כללי לכל המצוות, מיד נזכר שהוא עבד ה' המצווה בכל תרי"ג המצוות, ואף שהרמז לכאורה אינו נראה, שהרי ציצית כתוב בלא יוד אחת, וכן דחוק לומר הרמז על הקשרים ומספר החוטים, דהא אין זה לכל השיטות בגמ', ובוודאי לא מדאו' הוא, אם כן אין פשט דברי רש"י תואמים לכוונת הפסוק "וראיתם אותו וזכרתם", אלא ודאי כוונת רש"י היא, שהקב"ה בא לומר לך, דכיוון שמצוה זו היא כל היום, הרי כדי שתזכור מצוות ה' כולם תעשה לך **סימן כל שהוא** שיזכיר לך ע"י מצוה זו את כל